

УДК 343.137

Олексій Леськів

Національний університет «Львівська політехніка»,
студент Навчально-наукового інституту
права, психології та інноваційної освіти
oleksii.leskiv.pv.2020@lpnu.ua

Олена Ковальчук

Національний університет «Львівська політехніка»,
доцент кафедри кримінального
права і процесу Навчально-наукового
інституту права, психології та інноваційної освіти
кандидат юридичних наук, доцент,
заслужений юрист України
olena.b.kovalchuk@lpnu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5547-1625>

ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА СУДОМ ПРИСЯЖНИХ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

<http://doi.org/10.23939/law2023.40.324>

© Леськів О., Ковальчук О., 2023

У статті розглянуто проблемні питання реалізації в Україні інституту суду присяжних, сучасний стан здійснення кримінального правосуддя судом присяжних, причини неефективності вітчизняного законодавчого механізму діяльності суду присяжних, шляхи вдосконалення національної правової системи в межах здійснення правосуддя судом присяжних та можливості втілення зарубіжного досвіду під час реформування судової системи в Україні.

Проаналізовано зарубіжний досвід реалізації суду присяжних, розглянуто особливості англо-американської та європейської моделі суду присяжних, акцентовано увагу на досвіді Сполучених Штатів Америки.

Враховуючи потребу побудови в Україні ефективного суду присяжних, пропонується: здійснити перехід від континентальної до класичної моделі суду присяжних, у тому числі відокремити присяжних від професійних суддів та зробити їх незалежними в ухваленні вердикту про винуватість чи невинуватість особи; зменшити кількість професійних суддів під час розгляду кримінального провадження судом присяжних з двох до одного, натомість збільшити кількість присяжних за зразком малого журі США до 6–12 осіб; збільшивши перелік складів кримінальних правопорушень, які можуть розглядатися судом присяжних; зменшити мінімальний вік, з якого можна стати присяжним; здійснювати формування списків присяжних на основі конкурсу із подальшим проходженням кандидатами курсу з правознавства; створити належні умови для захисту присяжних та дотримання їхньої незалежності; розробити механізми

оскарження явно незаконних рішень суду присяжних; забезпечувати висвітлення діяльності суду присяжних у засобах масової інформації з метою його популяризації.

Ключові слова: суд присяжних; кримінальне судочинство; повноваження; вердикт; реформування.

Постановка проблеми. Необхідним атрибутом кожної розвиненої демократичної держави є судова система, здатна ефективно здійснювати правосуддя та забезпечити кожному непорушність прав, свобод та законних інтересів. Важливу роль у кримінальному судочинстві відіграє залучення громадськості до здійснення правосуддя. Належна реалізація в державі інституту суду присяжних є показником наявності ефективної судової системи, зокрема для України це є особливо важливим кроком на шляху до вступу у Європейський Союз. З огляду на це, видається важливим дослідити стан реалізації в Україні інституту суду присяжних, виявити хиби та знайти шляхи його вдосконалення.

Мета статті – дослідження інституту суду присяжних в Україні у кримінально-правовому аспекті, виявлення його хиб та вироблення пропозицій щодо шляхів вдосконалення національної моделі суду присяжних.

Аналіз дослідження проблеми. Питанням функціонування інституту суду присяжних в Україні присвячено чимало уваги науковців та юристів-практиків, зокрема, дослідженням сучасний стан реалізації суду присяжних в Україні під час здійснення кримінального судочинства досліджували: Ю. К. Якимович, О. В. Сидорчук, О. В. Новиков, В. С. Кульчицький, Т. В. Коротун, Р. Л. Грицаєнко, А. А. Солодков, Б. А. Футей, К. С. Міразабекова, А. Біла, І. О. Русанова, С. О. Іванницький, О. Г. Яновська, Р. О. Куйбіда, М. М. Михеєнко, С. Г. Штогун та інші.

Виклад основного матеріалу. Суд присяжних незалежної України походить від інституту народних засідателів СРСР, який закріплювався як всесоюзним, так і законодавством УРСР. За тогочасними законами, розгляд кримінальних справ у суді першої інстанції здійснювався колегією із одного судді та двох народних засідателів, які обиралися на зборах громадян відкритим голосуванням строком на два з половиною роки, у своїй діяльності засідателі користувалися всіма правами судді та були незалежними у своїх рішеннях. Однак, на що вказує тогочасна практика, в міру політизованості кримінального процесу в СРСР, принцип незалежності засідателів часто порушувався, що робило цей інститут здебільшого формальністю, а не дієвим механізмом здійснення правосуддя [1, с. 478–481].

За станом на сьогодні, принцип участі народу у кримінальних провадженнях через присяжних закріплено у статті 124 Конституції України, відповідно до якої, народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних [2]. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» встановлює, що присяжним є особа, яка у випадках, передбачених процесуальним законом, та за її згодою вирішує справи у складі суду разом із суддею, або залучається до правосуддя. За поданням територіального управління Державної судової адміністрації України, відповідні місцеві ради формують і затверджують список громадян, у визначеній у поданні кількості, які постійно проживають на територіях, на які поширюється юрисдикція відповідного окружного суду, відповідають встановленим законом критеріям та дали згоду бути присяжними. Список затверджується на три роки та передається до відповідного окружного суду [3].

Стаття 65 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» встановлює вимоги до присяжного, за якою присяжним може бути громадянин України віком від 30 до 65 років, що постійно проживає на території, на яку поширюється юрисдикція відповідного суду. Встановлює закон і обмеження: не можуть бути присяжними, зокрема особи, обмежено дієздатні або недієздатні,

судимі, які притягалися до відповідальності за корупційні правопорушення протягом останнього року, які хворіють на хвороби, які не дають змоги виконувати обов'язки присяжного [3].

Відповідно до статті 68 Закону, під час виконання обов'язків присяжним виплачується винагорода, розрахована виходячи з посадового окладу судді місцевого суду (приблизно 200 грн на годину) та відшкодовуються витрати, пов'язані із здійсненням ними судочинства. За присяжними на час виконання ними обов'язків у суді за місцем основної роботи зберігаються всі гарантії та пільги, визначені законом. Час виконання присяжним обов'язків у суді зараховується до всіх видів трудового стажу. Звільнення присяжного з роботи або переведення на іншу роботу без його згоди під час виконання ним обов'язків у суді не допускається. Також, що є вкрай важливим, на присяжних поширюються гарантії незалежності недоторканності суддів, установлені законом, на час виконання ними обов'язків із здійснення правосуддя. За обґрунтованим клопотанням присяжного заходи безпеки щодо нього можуть уживатися і після закінчення виконання цих обов'язків [3].

Згідно із положеннями Кримінального процесуального кодексу України, присяжні беруть участь у кримінальному судочинстві лише у провадженнях щодо осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у вигляді довічного позбавлення волі за клопотанням таких осіб. Якщо обвинувачений виявив бажання, щоб розгляд кримінального провадження здійснювався судом присяжних, голова дає секретарю судового засідання розпорядження про виклик присяжних у кількості семи осіб, які визначаються автоматизованою системою документообігу суду з числа осіб, які внесені до списку присяжних. Розгляд справи за участю присяжних відбувається у складі двох суддів та трьох присяжних. Якщо після задоволення відводів та звільнення присяжних залишилося більше необхідної для участі в судовому розгляді кількості, присяжні визначаються автоматизованою системою документообігу суду. Під час здійснення судового розгляду присяжні користуються всіма правами та обов'язками судді, всі питання, пов'язані з судовим розглядом, окрім встановлених законом винятків, вирішуються суддями та присяжними спільно [4].

Однак, попри все сказане вище насправді інститут суду присяжних в Україні сьогодні не надто відрізняється від уже згаданої радянської концепції народних засідателів, є неефективним, маловживаним та потребує переосмислення та реформування. Як зазначив Верховний Суд в аналізі стану здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення, протягом 2022 року до місцевих загальних судів усього надійшло 632 тисячі справ і матеріалів кримінального судочинства, проте судом присяжних, відповідно до ст. 31 КПК України, було розглянуто лише 44 кримінальні провадження [5].

Для виправлення ситуації, яка склалася, доцільно спиратися на міжнародний досвід реалізації інституту суду присяжних під час здійснення реформування вітчизняної правової системи. Історично у світі склалися дві основні системи суду присяжних – англо-американська (класична) та континентальна (європейська). Класична модель закріплена у законодавстві таких країн, як Сполучені Штати Америки, Сполучене Королівство, Канада, Іспанія, Бельгія та інших. Особливість цієї системи полягає у розмежуванні компетенції між колегією присяжних та професійним суддею, присяжні виносять рішення з приводу винуватості особи, а судді вирішують міру покарання. Континентальна модель, яка діє, зокрема, у Франції, Німеччині, Австрії, Данії, Італії, характеризується створенням єдиної колегії з числа професійних суддів та представників народу, які спільно вирішують питання щодо винуватості чи невинуватості підсудного (питання факту), а також стосовно кваліфікації злочину і покарання підсудного. Аналіз КПК України дає зрозуміти, що в Україні реалізована саме європейська модель суду присяжних [6, с. 726].

Прийнято вважати, що континентальна модель суду присяжних найбільшого розвитку досягла у Французькій Республіці. Особливістю французької моделі суду присяжних є те, що після колективного усного обговорення справи всі члени суду присяжних здійснюють таємне письмове голосування стосовно питань, які підлягають встановленню під час кримінального провадження,

спираючись при цьому на своє внутрішнє переконання. Такий механізм голосування та прийняття рішення судом присяжних покликаний забезпечити незалежність присяжних від професійних суддів [7, с. 272].

Проте, як зазначає А. А. Солодков, правовій природі суду присяжних насправді відповідає лише англо-американська модель. Континентальна модель може називатися судом присяжних лише умовно, в міру того, що змішана колегія суддів та присяжних не містить концептуальних ознак суду присяжних, таких як розмежування компетенції професійних суддів та присяжних, винесення присяжними окремого рішення, відсутності його мотивування. Вважається, що без наявності зазначених ознак сама по собі участь народу в здійсненні правосуддя не може вважатися судом присяжних, натомість, змішана колегія професійних суддів та представників народу, які спільно здійснюють розгляд справи, досліджують докази та ухвалюють вирок, повинна характеризуватися як окрема форма участі народу в здійсненні правосуддя [8, с. 134].

З огляду на це, доцільним видається детальніше розглянути саме класичну модель суду присяжних на прикладі США, оскільки суд присяжних у Штатах на сьогодні є найрозвиненішим і найбільш вживаним у світі. Конституція Сполучених Штатів Америки гарантує суд присяжних у всіх кримінальних справах, а Верховний Суд США визначив право на суд присяжних як основоположне в системі американського правосуддя, та як найважливіший елемент шостої поправки до Конституції США, яка гарантує право на суд присяжних у кримінальних справах [9, с. 12].

У США існують велике та мале журі суду присяжних. Велике журі складається з 16–23 присяжних, які обираються для служби строком до 18 місяців, у окремих випадках до 24 місяців, та протягом строку своєї служби вповноважене розглядати кілька справ. Завданням великого журі є оцінка наданих прокурором доказів на їхню належність, якщо велике журі вирішує, що доказів достатньо для доведення винуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення, такій особі оголошується обвинувачення, свої рішення велике журі ухвалює конфіденційно. Своєю чергою мале журі складається із 6–12 присяжних, завданням яких є вирішити, чи довела сторона обвинувачення винуватість особи, щодо якої здійснюється провадження, поза розумним сумнівом належними та допустимими доказами та, за результатами розгляду справи, виносять вердикт, вирішуючи питання винуватості чи невинуватості підсудного. Свою діяльність мале журі здійснює публічно, за винятком наради, яка є конфіденційною. На відміну від великого, мале журі скликається для розгляду однієї справи, після чого розпускається [10].

Присяжні США є так званими «суддями факту», оскільки їхнє завдання зводиться до надання відповіді на питання про винуватість чи невинуватість підсудного. Під час прийняття свого рішення – вердикту, присяжні повинні спиратися лише на доведеність фактів, а не на емоції. Професійні судді ж виступають «суддями права» та визначають конкретний вид покарання та вирішують інші питання, які потребують спеціальних знань [11, с. 88].

Для інституту присяжних у США характерний, зокрема, особливий порядок залучення присяжних, який у кожного федерального територіального суду окремий. Основою для набору кандидатів є дані перепису населення, списки виборців цієї території чи платників податків, інформація з довідників про жителів міста, телефонні довідники тощо. Однією з умов під час формування суду присяжних є забезпечення неупередженості та безсторонності присяжних. З цією метою суди першої інстанції у США використовують досудову процедуру під назвою «voir dire», яка полягає у допиті судом присяжного на предмет з'ясування його неупередженості та безсторонності. Протягом цього процесу сторони можуть ставити запитання майбутнім присяжним для з'ясування їхньої зацікавленості у вирішенні справи [9, с. 12].

Врешті, для громадян США бути присяжним – це почесний обов'язок, до якого потрібно ставитися відповідально та дотримуватися високих засад присяжного не тільки під час здійснення своїх обов'язків, але й у цивільному житті. Зокрема, присяжні США мають бути розсудливими, чесними та із абсолютним почуттям справедливості, а найвищою нагородою для них має бути усвідомлення, що вони виконали свій обов'язок повно, чесно та належно [12]. Для виконання цього

обов'язку у США створені відповідні умови для утримання присяжних, на яких виділяються чималі кошти з державного бюджету. Зокрема, розмір винагороди для присяжного становить від 40 до 70 доларів на годину залежно від складності справи. Кожна будівля суду обладнана спеціальними приміщеннями для відпочинку присяжних. Створені у США і механізми захисту присяжних від протиправних посягань, що є вкрай важливою умовою здійснення ними правосуддя [6, с. 727].

Американська модель суду присяжних характеризується способом ухвалення рішення. Після завершення розгляду справи члени журі виходять до нарадчої кімнати для незалежного обговорення. Серед членів журі обирається голова, який організовуватиме процес винесення вердикту. У процесі обговорення кожному члену журі повинна бути надана можливість висловити свою позицію, за результатами обговорення присяжні одногосно ухвалюють обвинувальний або виправдувальний вердикт. У разі недосягнення єдності між присяжними (*hung jury*), судом зазвичай розглядається можливість розпуску присяжних та направлення справи на повторний розгляд [12].

Однак в американській моделі суду присяжних є й свої недоліки. Присяжні США виносять вердикт невмотивовано і переглянути чи скасувати його можливо лише тоді, коли наявні серйозні порушення процесуального закону. З огляду на це, подекуди трапляються випадки, коли суд присяжних виправдовує обвинуваченого, хоча наявність в його діях складу кримінального правопорушення беззаперечно доведена фактами. В англо-американській моделі право присяжних на винесення виправдувального вердикту, який суперечить поданим доказам, визнається невід'ємним правом присяжних та гарантією прав і свобод людини та громадянина. Однак такий підхід викликає скептичне ставлення з боку професійних суддів та юристів, які справедливо наголошують, що присяжні у своїй діяльності мають спиратися не на свої емоції, а на докази, хоча часто вердикт приймається на користь тієї сторони, чій промови були красномовнішими [6, с. 728].

Розглядаючи питання вдосконалення суду присяжних в Україні, вбачається доцільним проаналізувати теперішній стан здійснення реформування даного інституту. Насамперед слід зазначити, що підґрунтям для реформування суду присяжних став чинний по сьогоднішній Указ Президента України «Про концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів» від 10 травня 2006 року № 361/2006, який визначив концептуальні засади для майбутнього суду присяжних. Зокрема, Указ зазначає, що функції суду присяжних повинні бути відокремлені від функцій професійного судді, присяжні внаслідок розгляду справи приймають вердикт, у якому вирішують питання юридичного факту, а професійний суддя на основі вердикту та приписів процесуального законодавства постановляє вирок. Можемо твердити про те, що цим указом був взятий курс на перехід від континентальної до класичної моделі суду присяжних [13].

Також треба зазначити, що Постановою Верховної Ради України «Про порядок денний десятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання» від 05 вересня 2023 року було винесено на розгляд проект закону «Про суд присяжних» № 3843 та низку супутніх йому законопроектів, пов'язаних із внесенням змін до окремих законодавчих актів у зв'язку із прийняттям Закону України «Про суд присяжних» [14]. Проект закону також спрямований на здійснення переходу України від континентальної до класичної моделі суду присяжних та містить такі основні положення. За зразком малого журі США суд присяжних складатиметься із одного професійного судді і Лави присяжних із восьми осіб, які є незалежними у своїй діяльності. Професійний суддя не братиме участі у прийнятті рішення Лавою присяжних. Законопроектом пропонується понизити вік, з досягненням якого особа може стати присяжним, з 30 до 21 року, що, на нашу думку, є правильним та необхідним рішенням.

Пропонується змінити порядок залучення присяжних до здійснення правосуддя. За законопроектом, здійснення громадянином правосуддя стане обов'язком, як це є у США. Склад лави присяжних формуватиметься на основі випадкового автоматизованого відбору кандидатів у присяжні з-поміж громадян України, які постійно проживають у відповідному суддівському окрузі та відповідають вимогам, встановленим законом [15].

Рішення Лава присяжних прийматиме у формі вердикту, в якому мають бути вирішені такі питання: чи було доведено, що здійснено кримінальне правопорушення, у вчиненні якого обвинувачують особу; чи доведено, що діяння вчинено обвинуваченим; чи доведено, що обвинувачений є винуватим у вчиненні інкримінованого йому діяння; чи є пом'якшувальні обставини; чи є підстави для відшкодування завданої винуватою особою моральної шкоди потерпілому. Перед виходом присяжних до нарадчої кімнати головуючий суддя звертається до них із напутнім словом, в якому нагадує про приписи закону, необхідні для застосування в даній ситуації. До початку голосування Лава присяжних обирає собі старшину, який організуватиме процес. Вердикт про винуватість особи вважатиметься ухваленим, якщо на перші три запитання Лава одногосно, або за винятком одного присяжного, дасть відповідь «так». У разі, якщо голосів недостатньо для ухвалення вердикту про винуватість, Лавою присяжних ухвалюється вердикт про невинуватість. Це положення викликає певні сумніви, оскільки воно створює можливість для виправдання об'єктивно винуватих осіб через брак єдності між присяжними [15]. Вважаємо ефективнішим запровадити ухвалення вердикту одногосним рішенням Лави присяжних за зразком США із створенням відповідних механізмів на випадок розбіжностей між присяжними.

Законопроект передбачено, що виправдувальний вирок суду присяжних не може бути переглянуто по суті вердикту, а лише може бути оскаржено в апеляційному порядку з питань порушення процедури формування Лави присяжних [15]. Вважаємо це положення істотною хибою законопроекту, оскільки він має передбачати можливість оскарження виправдувальних вироків суду присяжних у випадку, якщо таке рішення було прийняте із суттєвим порушенням приписів процесуального законодавства, або із порушенням незалежності та безсторонності присяжних. З огляду на це, можемо констатувати, що, хоча зазначений законопроект робить кроки для вдосконалення суду присяжних в Україні, він містить низку хиб, які можуть загрожувати досягненню цілей правосуддя, та мають бути усунені до прийняття закону.

Варто зазначити, що, враховуючи міжнародний досвід та особливості суду присяжних США, подані вище, в Україні серед правників сформувалися окремі позиції щодо вдосконалення вітчизняної правової системи.

Так, пропонується розширити повноваження суду присяжних щодо розгляду справ. За станом на сьогодні довічне позбавлення волі передбачається лише за двадцятьма статтями особливої частини Кримінального кодексу України, що істотно обмежує застосування суду присяжних [16]. Ця позиція є цілком обґрунтованою та доречною, оскільки збільшення кола кримінальних правопорушень, які можуть розглядатися судом присяжних, зможе сприяти виправленню стану речей, коли справи за участю присяжних майже не розглядаються. Для порівняння, у США, де нема подібних до українських обмежень, суд присяжних на рік у середньому виносить орієнтовно 160 тисяч вердиктів [17].

Також пропонується формувати списки присяжних на основі виборчих списків, зробивши діяльність присяжного обов'язком, як це є в США, таким способом подолавши дефіцит присяжних в Україні [11, с. 89]. Однак ця пропозиція викликає певні сумніви, у тому числі щодо мотивації таких присяжних, враховуючи менталітет українців і поширений правовий нігілізм та інфантилізм. Вважається доцільнішим розпочати зміни із покращення правової культури населення, висвітлення діяльності суду присяжних на загал задля донесення суспільної важливості цього інституту. Також варто враховувати, що наразі присяжні в Україні – здебільшого люди, необізнані у юриспруденції, які можуть піддаватися маніпуляції. З огляду на це, на наш погляд, правильнішим підходом до формування списків присяжних є набір кандидатів на конкурсній основі, коли кожен охочий, за умови відповідності всім вимогам, зможе спробувати стати присяжним із подальшим обов'язковим проходженням курсу з основ права. Також розглядаємо можливість пониження мінімального віку, з якого можна стати присяжним, оскільки основною вимогою для присяжного є його здатність неупереджено винести справедливий вердикт, що притаманно й особам, молодшим 30-ти років.

Необхідною умовою ефективного здійснення судочинства за участю присяжних є створення належних умов і гарантій для здійснення ними своїх прав та обов'язків. Важливим у цьому аспекті є створення ефективних механізмів захисту присяжних від посягання на їхнє життя та здоров'я. Із цим важко не погодитися, оскільки насправді вітчизняна правоохоронна система не завжди здатна гарантувати безпеку професійних суддів, що нерідко призводило до трагічних наслідків. Враховуючи уразливість присяжних, ця умова має стати обов'язковою під час реформування судової системи.

Поширена думка про доцільність збільшення кількості присяжних з трьох до шести-дванадцяти, за зразком США, та зменшення кількості суддів від двох до одного, зробивши присяжних незалежними від професійного судді. В Україні побутує високий рівень корупції, судова система винятком не є. Часто судді заплющують очі на вагомі порушення процесуального законодавства, не бажають досконало з'ясувати обставини справи, що призводить до винесення обвинувальних вироків щодо невинних осіб та залишення на волі справжніх правопорушників. Якби ці справи розглядалися судом присяжних, таких наслідків можна було б уникнути [6, с. 726]. Адже, підкупити одного професійного суддю є значно легшим ніж колегію суду присяжних із шести-дванадцяти осіб. До того ж на практиці часто трапляється ситуація, коли професійний суддя, з огляду на свій досвід та статус, із самого початку розгляду справи упереджено ставиться до обвинуваченого, враховуючи той факт, що першим процесуальним документом, який потрапляє до рук судді, є обвинувальний акт сторони обвинувачення. За умови забезпечення неупередженості та безсторонності присяжних, вони змогли б розглядати справу щодо обвинуваченого, будучи із ним на рівні, вивчаючи детально всі обставини справи та позицію захисту.

Висновки. З огляду на викладений матеріал, доходимо висновку, що попри закріплення у вітчизняному законодавстві інституту суду присяжних, на практиці в Україні він залишається неефективним, нереалізованим та таким, що потребує кардинальних змін. Такі зміни можна досягти, зокрема, й впровадивши закордонний досвід, у тому числі модель суду присяжних США. Водночас недоцільним буде лише скопіювати ті механізми, які добре працюють за кордоном, у кожному випадку треба враховувати всі особливості, характерні для України. Насамперед, здійснюючи зміни, особливу увагу треба надавати питанням покращення правової культури населення, популяризації інституту суду присяжних та створенню необхідних умов для його функціонування. А саме вбачається за доцільне: здійснити перехід від континентальної до класичної моделі суду присяжних, у тому числі відокремити присяжних від професійних суддів та зробити їх незалежними в ухваленні вердикту про винуватість чи невинуватість особи; зменшити кількість професійних суддів під час розгляду кримінального провадження судом присяжних з двох до одного, натомість збільшити кількість присяжних за зразком малого журі США до шести-дванадцяти осіб; збільшивши перелік складів кримінальних правопорушень, які можуть розглядатися судом присяжних; зменшити мінімальний вік, з якого можна стати присяжним; здійснювати формування списків присяжних на основі конкурсу із подальшим проходженням кандидатами курсу з правознавства; створити належні умови для захисту присяжних та дотримання їхньої незалежності; розробити механізми оскарження явно незаконних рішень суду присяжних; забезпечувати висвітлення у засобах масової інформації діяльності суду присяжних.

За таких умов суд присяжних зможе стати справді ефективним інститутом та сприяти покращенню рівня правосуддя в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Якимович Ю. К. Правовий статус народних засідателів за радянським законодавством другої половини ХХ ст. *Актуальні проблеми політики: збірник наукових праць*, 2013. № 48. С. 477–485.
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 08.11.2023).

Здійснення кримінального судочинства судом присяжних в Україні...

3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 08.11.2023).
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 08.11.2023).
5. Верховний Суд: Аналіз стану здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення у 2022 році. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/Analiz_zdisn_pravos_2022.pdf (дата звернення: 08.11.2023).
6. Новиков О. В., Коротун Т. В. Англо-американська модель суду присяжних для України. Досвід США для України. *Молодий вчений*, 2018. № 4 (56). С. 726–729.
7. Грицаєнко Р. Л. Правовий статус присяжних в умовах вдосконалення інституту присяжних в Україні. *Підприємництво, господарство і право: Судоустрій*, 2018. № 9. С. 270–273.
8. Солодков А. А. Сучасні світові моделі суду присяжних. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція, 2014. № 10–2 (том 2). С. 133–135.
9. Футей Б. А. Суд присяжних в США та Україні (Порівняльний аналіз). *Економіко-правовий науково-практичний журнал*, 2012. № 3–4 (50–51). С. 11–20.
10. Types of Juries. URL: <https://www.uscourts.gov/services-forms/jury-service/types-juries> (дата звернення: 08.11.2023).
11. Мірзабекова К. С. Суд присяжних в Україні: Реалії та перспективи. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія «ПРАВО», 2021. № 31. С. 86–91.
12. Handbook for trial jurors serving in the united states district courts: Published by the Administrative Office of the United States Courts. С. 15. URL: <https://www.uscourts.gov/sites/default/files/trial-handbook.pdf> (дата звернення: 08.11.2023).
13. Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів: Указ Президента України від 10 травня 2006 р. № 361/2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361/2006#Text> (дата звернення: 08.11.2023).
14. Про порядок денний десятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання: Постанова Верховної Ради України від 05 вересня 2023 р. № 3369-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3369-IX#Text> (дата звернення: 08.11.2023).
15. Про суд присяжних: проект закону № 3843 від 14 липня 2020 р. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=3843&conv=9> (дата звернення: 08.11.2023).
16. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 08.11.2023).
17. Біла А. Суд присяжних: ілюзорне марення чи реальне існування? URL: <https://everlegal.ua/sud-prysyazhnykh-ilyuzorne-marennya-chy-realne-isnuvannya> (дата звернення: 08.11.2023).

REFERENCES

1. Yakimovich Yu. K. *Pravovij status narodnih zasidateliv za radyanskim zakonodavstvom drugoyi polovini HH st.* Aktualni problemi politiki: zbirnik naukovih prac. (2013). No. 48. P. 477–485. [In Ukrainian].
2. *Konstituciya Ukrayini* vid 28 chervnya 1996 r. No 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennya: 08.11.2023). [In Ukrainian].
3. *Pro sudoustrij i status suddiv*: Zakon Ukrayini vid 2 chervnya. 2016. No. 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (data zvernennya: 08.11.2023). [In Ukrainian].
4. *Kriminalnij procesualnij kodeks Ukrayini*: Kodeks Ukrayini vid 13 kvitnya 2012 r. No. 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (data zvernennya: 08.11.2023). [In Ukrainian].
5. *Verhovnij Sud: Analiz stanu zdijsnennya pravosuddya u kriminalnih provadzhennyah ta spravax pro administrativni pravoporushennya u 2022 roci.* URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/Analiz_zdisn_pravos_2022.pdf (data zvernennya: 08.11.2023). [In Ukrainian].
6. Novikov O. V., Korotun T. V. *Anglo-amerikanska model sudu prisyazhnykh dlya Ukrayini. Dosvid SSHA dlya Ukrayini.* Molodij vchenij, 2018. No. 4 (56). P. 726–729. [In Ukrainian].

7. Gricayenko R. L. *Pravovij status prisyazhnikh v umovah vdoskonalennya institutu prisyazhnikh v Ukraini*. *Pidpriyemnictvo, gospodarstvo i pravo: Sudoustrij*. (2018). No. 9. P. 270–273. [In Ukrainian].
8. Solodkov A. A. *Suchasni svitovi modeli sudu prisyazhnikh*. *Naukovij visnik Mizhnarodnogo gumanitarnogo universitetu*. Ser.: *Yurisprudenciya*. (2014). No. 10–2 (tom 2). P. 133–135. [In Ukrainian].
9. Futej B. A. *Sud prisyazhnikh v SSHA ta Ukraini (Porivnyalnij analiz)*. *Ekonomiko-pravovij naukovopraktichnij zhurnal*, 2012. No. 3–4 (50–51). P. 11–20.
10. *Types of Juries*. URL: <https://www.uscourts.gov/services-forms/jury-service/types-juries> (data zvernennya: 08.11.2023). [In English].
11. Mirzabekova K. S. *Sud prisyazhnikh v Ukraini: Realiyi ta perspektivi*. *Visnik Harkivskogo nacionalnogo universitetu imeni V. N. Karazina*. Seriya «PRAVO», 2021. No. 31. P. 86–91. [In Ukrainian].
12. *Handbook for trial jurors serving in the united states district courts: Published by the Administrative Office of the United States Courts*. P. 15. URL: <https://www.uscourts.gov/sites/default/files/trial-handbook.pdf> (data zvernennya: 08.11.2023). [In English].
13. *Pro Konceptiyu vdoskonalennya sudivnictva dlya utverdzhennya spravedlivogo sudu v Ukraini vidpovidno do yevropejskih standartiv*: Ukaz Prezidenta Ukraini vid 10 travnya 2006 r. No. 361/2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361/2006#Text> (data zvernennya: 08.11.2023). [In Ukrainian].
14. *Pro poryadok dennij desyatoyi sesiyi Verhovnoyi Radi Ukraini dev'yatogo sklikannya*: Postanova Verhovnoyi Radi Ukraini vid 05 veresnya 2023 r. No. 3369-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3369-IX#Text> (data zvernennya: 8.11.2023). [In Ukrainian].
15. *Pro sud prisyazhnikh*: projekt zakonu No. 3843 vid 14 lipnya 2020 r. Oficijnij vebportal parlamentu Ukraini. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=3843&conv=9> (data zvernennya: 08.11.2023). [In Ukrainian].
16. *Kriminalnij kodeks Ukraini*: Kodeks Ukraini vid 05 kvitnya 2001 r. No. 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (data zvernennya: 08.11.2023). [In Ukrainian].
17. Bila A. *Sud prisyazhnikh: ilyuzorne marenniya chi realne isnuvannya?* URL: <https://everlegal.ua/sud-prisyazhnykh-ilyuzorne-marenniya-chy-realne-isnuvannya> (data zvernennya: 08.11.2023). [In Ukrainian].

Дата надходження: 11.11.2023 р.

Oleksiy Leskiv

Lviv Polytechnic National University,
student of the Educational and Scientific Institute
law, psychology and innovative education
oleksii.leskiv.pv.2020@lpnu.ua

Olena Kovalchuk

Lviv Polytechnic National University,
Associate Professor of the Criminal Department
law and the educational and scientific process
Institute of Law, Psychology and Innovative Education
candidate of legal sciences, associate professor,
honored lawyer of Ukraine
olena.b.kovalchuk@lpnu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5547-1625>

IMPLEMENTATION OF CRIMINAL JUSTICE BY JURY COURTS IN UKRAINE: CURRENT STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS

The article examines the problematic issues of the implementation of the institution of the jury trial in Ukraine, the current state of the implementation of criminal justice by the jury trial, the reasons for the ineffectiveness of the domestic legislative mechanism of the activity of the jury trial, ways of

improving the national legal system within the limits of the implementation of justice by the jury trial, and the possibility of implementing foreign experience in reforming the judicial system in Ukraine.

The foreign experience of the jury trial was analyzed, the peculiarities of the Anglo-American and European jury trial models were considered, and the experience of the United States of America was emphasized.

Taking into account the need to build an effective jury court in Ukraine, it is proposed: to make a transition from the continental to the classic jury court model, including separating jurors from professional judges and making them independent in passing a verdict on the guilt or innocence of a person; to reduce the number of professional judges during the consideration of criminal proceedings by a jury from two to one, but to increase the number of jurors on the model of the US petit jury to 6-12 people; by increasing the list of criminal offenses that can be considered by a jury; reduce the minimum age from which you can become a juror; to form juror lists on the basis of a competition followed by candidates taking a course in legal studies; create appropriate conditions for the protection of jurors and compliance with their independence; develop mechanisms for appealing clearly illegal jury decisions; to provide coverage of the activity of the jury court in the mass media in order to popularize it.

Keywords: jury trial; criminal justice; powers; verdict; reformation.